

Lamár Erzsébet

Bevezetés a szubjektivitás filozófiájába

6. Lét és egzisztencia. (Heidegger)
6. 4. Az interszubjektivitás mint probléma.

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

6. 4. Lét és egzisztencia. (Heidegger) Az interszubbjektivitás mint probléma.

A szemelvények az alábbi kötetből származnak:

Heidegger, Martin: *Lét és idő*. (Ford. Vajda Mihály et al.) Osiris, Bp., 2019. (LI)

*

Az eddigiek alapján tehát elmondhatjuk: a jelenvalólét viszonszerű lét, méghozzá mindenekelőtt a többi létezőhöz viszonyuló lét; magán-való-léte csak ezen túl / ezt megelőzően, vagyis legsajátabb létében, Önmagaságában adódhat számára közvetlenül. Azonban, ahogyan korábban utaltunk rá, a dologi létezőkhöz való viszony csak az egyik aspektusa a Dasein lényegileg létmegértő létmódjának. Az embert környező-világában azonban nem csak dologi létezők veszik körül, hanem a többi emberrel, a többi jelenvalóléttel is viszonyban áll. A velük való **együttlét** a Dasein létezése szempontjából **konstitutív jelentőségű**, amennyiben az átlagos mindennapiságban az ember már mindig is a másokkal-lét, a mások közt-lét módján van, a velük való viszonyban határozza meg önmagát. Az **autentikus, legsajátabb létezés, a voltaképpeni egzisztencia** mint a léttel való **közvetlenség csak lehetőségként adódik** a Dasein számára, méghozzá a saját, legsajátabb végességével való szembesülés révén. Ebben a leckében az autentikus és az inautentikus létezés különbségéről ejtünk pár szót.

„A jelenvalólét tehát az a létező, amely mindig én magam vagyok, a lét mindenkor az enyém. Ez a meghatározás *felmutat egy ontológiai szerkezetet*, de csakis ezt. Ugyanakkor tartalmazza azt a – jóllehet durva – *ontikus* felvilágosítást is, hogy ez a létező mindig egy Én, nem pedig mások.” (LI 25. §)

Heidegger tehát, Husserlhez hasonlóan, feltételez egyfajta azonosságot mint viszonyítási pontot a relációk sokféleségében, a heideggeri Önmaga azonban lényegileg különbözik a husserli transzcendentális egótól. Az Önmaga ontológiai értelemben szubsztancia, amennyiben önmagát mindig kéznéllevőként tapasztalja, azonban az Énnel ez az „önadása” csak ontikusan állítható bizonyosan. Ontológiai értelemben ugyanis **az Én az, aki legtöbbször nem ő maga**. De hogyan értsük mindezt?

Ahogy az már a jelenvalólét mint világban-benne-lét értelmezéséből is kiviláglik, a heideggeri Én sosem tekinthető a hagyományos, ti. ismeretelméleti értelemben vett „szubjektumnak”, hiszen soha nem adódik világtól és másoltól elszigetelten, már mindig is viszonyok között, azokba beleszöve létezik. Miután pedig megállapítottuk, hogy a jelenvalólét lényege egzisztenciáján alapul, ezért a jelenvalólét kilétére vonatkozó kérdést az egzisztenciál-ontológia talaján állva kell feltennünk.

Kilátás Heidegger hegyi menedékéből (Todtnauberg)

Másokhoz való viszonya tekintetében a Dasein léte **együttes jelenvalólét**, hiszen egy másik ember nem a kézhezállóság vagy a kéznéllevőség módján kerül utunkba, amennyiben ő maga is jelenvalólét, aki ugyanabban a világban van a benne-lét módján, amelyben mi is. Ha komolyan vesszük ezt az állítást, azaz, hogy világban-benne-létünk már mindig is a másokkal való együttlét, abból az is következik, hogy ez még az egyedüllét pillanataiban is igaz. Ekkor az együttlét hiányát tapasztaljuk, annak híján vagyunk.

„Annak a fenomenológiai kijelentésnek, hogy a jelenvalólét lényegszerűen együttlét, egzisztenciál-ontológiai értelme van. [...] A jelenvalólét egyedülléte is együttlét a világban. A másik csak együttlétben és egy együttlét számára hiányozhat. Az egyedüllét az együttlét deficiens módusza, lehetősége az együttlét bizonyítéka.” (LI 26. §)

A világban-benne-léthez hasonlóan a másokkal való együttlét is a gond struktúrájával bír, azonban a másik jelenvalólétéről nem gondoskodunk [Besorgen], hanem gondozzuk azt [Fürsorge]. Ez jelentheti a másik gondjainak átvételét, a helyette való gondoskodást, de a másik számára gondként adódást is, mely utóbbi révén a másik gondját gondozom, gondként láthatóvá és áttekinthetővé teszem; e két szélsőség között a gondozás számtalan további módusza lehetséges.

Ebben a mindenkori egzisztenciális együttlétben az Én már mindig gondoskodó-gondozó jelenvalólétként tárul fel mások számára, és megfordítva: eredendő létmegértésünk egyszersmind mások megértését is jelenti. Az együttlét mint gond azonban azt is jelenti, hogy a másik nem-énként, azaz a jelenvalóléttől való távolságában adódik, melyet a jelenvalólét mindig is fenntart, mint viszonyt (távolságtartás). Viszonyszerűségben pedig a Dasein szükségképp mások által meghatározott, nem önmaga, hanem pusztán valaki, Akárki [das Man]. Mások előtt, mások között „mindenki a másik, senki sem önmaga” (i. m. 149.) – azaz mindenki csak viszonyai révén valaki, ekként azonban éppenséggel bárki.

Az Akárki elveszíti közvetlen kapcsolatát a léthez, mert csak a létezőkre figyel, az átlagos mindennapiság tehát inautentikus, elidegenedett lét.

A jelenvalólét „itt”-je tehát az emberi létezés lényegi viszonzyszerűségét, azaz személyességét jelenti, amely azonban az autentikus létezésben több pusztá tudatosságnál. **A halállal, a végeességgel, mint ittlétének legsajátabb adottságával, mint az egyszeriség autenticitásával a Dasein csak Önmagában, a léttel való közvetlenségben szembesül,** ekkor tapasztalja meg ugyanis szorongásként, melynek nincs artikulált tárgya, épp ezért teljes létezésén képes eluralkodni.

Az ember tehát ideje nagy részében Akárki [das Man], aki azonban magában hordja az autentikus létezés, a voltaképpeni egzisztencia lehetőségét. Az egyes ember mindig „kivetett” a létbe, ezért szövi magát a létezőkkel való otthonos viszonyokba; azonban legsajátabb „itt”-jét paradox módon épp viszonyain kívül, Önmagában lelheti fel.

Ellenőrző kérdés:

Fejtse ki, hogyan viszonyul egymáshoz a Dasein mindennapi, illetve autentikus létmódja, illetve, hogy mit jelent mindez a szubjektivitás-probléma szempontjából!